Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (septintoji kolegija) SPRENDIMAS

2021 m. balandžio 29 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EEB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – Sąlygos pripažinimo nesąžininga pasekmės – Hipoteka užtikrintos paskolos, išreikštos užsienio valiuta, sutartis – Valiutų keitimo kurso nustatymas – Novacijos sutartis – Atgrasomasis poveikis – Nacionalinio teismo pareigos – 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis“

Byloje C-19/20

dėl *Sąd Okręgowy w Gdańsku XV Wydział Cywilny* (Gdansko apygardos teismo XV civilinių bylų kolegija, Lenkija) 2019 m. gruodžio 30 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2020 m. sausio 16 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

I.W.,

R.W.

prieš

Bank BPH S.A.,

dalyvaujant

Rzecznik Praw Obywatelskich,

TEISINGUMO TEISMAS (septintoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Kumin, teisėjai P. G. Xuereb ir I. Ziemele (pranešėja),

generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– R.W. ir I.W., atstovaujamų *radca prawny* B. Garlacz,

– *Bank BPH S.A.*, atstovaujamo advokatų A. Sienkiewicz, B. Krużewski, A. Prokop ir *radca prawny* P. Bogdanowicz,

* Proceso kalba: lenkų.

– *Rzecznik Praw Obywatelskich*, atstovaujamo M. Taborowski,

– Lenkijos vyriausybės, atstovaujamos B. Majczyna,

– Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos S. Centeno Huerta ir L. Aguilera Ruiz,

– Portugalijos vyriausybės, atstovaujamos L. Inez Fernandes, T. Paixão, M. Queiroz Ribeiro, A. Rodrigues ir P. Barros da Costa,

– Europos Komisijos, atstovaujamos N. Ruiz García ir M. Siekierzyńska,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288), be kita ko, jos 6 ir 7 straipsnių, išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant I.W. ir R.W. ginčą su *Bank BPH S.A.* dėl šių šalių sudarytos hipoteka užtikrintos paskolos sutarties tam tikrų sąlygų nesąžiningumo pasekmių.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio a punktą sąvoka „nesąžiningos sąlygos“ turi būti suprantama kaip „3 straipsnyje apibrėžtos sutarčių sąlygos“.

4 Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.“

5 Direktyvos 93/13 4 straipsnyje nurodyta:

„1. Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas.

2. Sąlygų nesąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu, nei su kainos ir atlygio adekvatumu mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms, jei šios sąlygos pateikiamos aiškia, suprantama kalba.“

6 Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui, ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų.“

7 Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.“

Lenkijos teisė

8 *Kodeks cywilny* (Civilinis kodeksas) 58 straipsnyje nustatyta:

„1. Teisės aktas, kuris prieštarauja įstatymui arba kuriuo siekiama apeiti įstatymą, yra negaliojantis, nebent atitinkamoje nuostatoje numatyta kitaip, be kita ko, tai, kad negaliojančios teisės akto nuostatos pakeičiamos atitinkamomis įstatymo nuostatomis.

2. Visuomenės sambūvio taisyklėms prieštaraujantis teisės aktas yra niekinis.

3. Jei negalioja tik dalis teisės akto, kitos akto dalys lieka galioti, nebent iš aplinkybių matyti, kad, nesant negaliojančių nuostatų, aktas negalėtų būti įgyvendintas.“

9 Šio kodekso 120 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Senaties terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai reikalavimas tapo vykdytinas. Jeigu reikalavimas sumokėti skolą priklauso nuo to, ar teisės turėtojas priima konkretų aktą, terminas pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kai reikalavimas būtų tapęs vykdytinas, jei teisės turėtojas būtų priėmęs aktą kaip galima anksčiau.“

10 Minėto kodekso 353^1 straipsnyje nustatyta:

„Sutartį sudarančios šalys gali reglamentuoti tarpusavio teisinius santykius savo nuožiūra, jeigu sutarties turinys ar tikslas neprieštarauja šių santykių pobūdžiui (esmei), įstatymui ir visuomenės sambūvio principams.“

11 Šio kodekso 358 straipsnyje numatyta:

„1. Jei prievolės dalykas yra užsienio valiuta išreikšta pinigų suma, skolininkas gali įvykdyti prievolę Lenkijos valiuta, nebent pagal įstatymą, teismo sprendimą, kuriuo remiantis atsiranda prievolė, arba teisės aktą numatyta, kad prievolė gali būti įvykdyta tik užsienio valiuta.

2. Užsienio valiutos vertė nustatoma pagal tos dienos, kai reikalavimas tampa vykdytinas, Lenkijos nacionalinio banko paskelbtą vidutinį kursą, jeigu įstatyme, teismo sprendime arba teisės akte nenustatyta kitaip.

3. Jeigu skolininkas vėluoja įvykdyti reikalavimą, kreditorius gali reikalauti išmokos Lenkijos valiuta pagal mokėjimo dieną Lenkijos nacionalinio banko nustatytą vidutinį kursą.“

12 Civilinio kodekso 385^1 straipsnyje nustatyta:

„1. Vartotojui nėra privalomos su juo sudarytos sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo susitarta individualiai, jei pagal šias sąlygas jo teisės ir pareigos prieštarauja nusistovėjusiems papročiams, iš esmės pažeidžiant vartotojo interesus (neleistinos sutarties sąlygos). Tai netaikoma sąlygoms, kuriomis apibrėžiami pagrindiniai šalių įsipareigojimai, įskaitant kainą arba užmokestį, jeigu jos suformuluotos vienareikšmiškai.

2. Jeigu pagal šio straipsnio 1 dalį sutarties nuostata nėra privaloma vartotojui, šalims yra privalomos likusios sutarties sąlygos.

3. Sutarties sąlygos, dėl kurių nebuvo susitarta individualiai, yra tos, kurių turiniui vartotojas nedarė realios įtakos. Tai visų pirma taikoma sutarties sąlygoms, perimtoms iš kontrahento vartotojui pasiūlytos tipinės sutarties.

<…>“

13 Šio kodekso 385^2 straipsnis suformuluotas taip:

„Sutarties sąlygos atitiktis geriems papročiams vertinama atsižvelgiant į sutarties sudarymo metu buvusią padėtį, sutarties turinį, sudarymo aplinkybes ir kitas sutartis, susijusias su sutartimi, kurioje yra įtvirtinta vertinama sąlyga.“

14 2011 m. liepos 29 d. *Ustawa o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw* (Įstatymas, kuriuo iš dalies keičiamas Bankų įstatymas) (2011 m. *Dz. U.*, Nr. 165, pozicija 984; toliau – 2011 m. liepos 29 d. įstatymas) įsigaliojo 2011 m. rugpjūčio 26 d.

15 2011 m. liepos 29 d. įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Padaryti šie 1997 m. rugpjūčio 29 d. *Ustawa – Prawo bankowe* (Bankų įstatymas) (2002 m. *Dz. U.*, Nr. 72, pozicija 665) pakeitimai:

1. 69 straipsnyje:
   a) 2 dalyje po 4 punkto įterpiamas šis 4a punktas:
      „4a) jei kredito sutartis yra išreikšta arba indeksuojama kita nei Lenkijos valiuta, [nurodomos] išsamios taisyklės, nustatančios užsienio valiutos kurso nustatymo tvarką ir datas, kuriomis remiantis apskaičiuojama, be kita ko, paskolos suma, jos dalys ir mėnesinės įmokos (pagrindinė suma ir palūkanos), taip pat valiutos perskaičiavimo taisyklės teikiant arba grąžinant paskolą“;
   b) po 2 dalies įterpiama nauja 3 dalis:

„3. Jei kredito sutartis yra išreikšta arba indeksuojama kita nei Lenkijos valiuta, kredito gavėjas gali grąžinti mėnesines įmokas (pagrindinę sumą ir palūkanas), taip pat iš anksto grąžinti visą arba dalį kredito sumos tiesiogiai ta valiuta. Tokiu atveju kredito sutartyje taip pat nustatomos sąskaitos atidarymo ir tvarkymo taisyklės, skirtos surinkti lėšas kreditui grąžinti, ir kredito grąžinimo naudojantis šia sąskaita taisyklės.“

16 Minėto įstatymo 4 straipsnyje nustatyta:

„Jei kredito gavėjas sudarė kredito ar paskolos sutartį iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos, 1 straipsnyje nurodyto įstatymo 69 straipsnio 2 dalies 4a punktas ir 75b straipsnis taikomi tiems kreditams ar paskoloms, kurie nebuvo visiškai grąžinti – iki tos kredito ar paskolos dalies, kurią dar reikia grąžinti. Šiuo atžvilgiu bankas atitinkamai nemokamai pakeičia kredito arba paskolos sutartį.“

Ginčas pagrindinėje byloje ir prejudiciniai klausimai

17 2008 m. I.W. ir R.W, kaip vartotojai, su *Bank BPH* teisiniu pirmtaku sudarė hipoteka užtikrintos paskolos sutartį; šios paskolos trukmė – 360 mėnesių (30 metų). Paskola buvo suteikta Lenkijos zlotais (PLN), tačiau indeksuota užsienio valiuta, t. y. Šveicarijos frankais (CHF).

18 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimų matyti, kad šie paskolos gavėjai buvo informuoti apie tai, kad Šveicarijos franko keitimo kursas gali išaugti, o tai turėtų įtakos mėnesinių šios paskolos grąžinimo įmokų dydžiui. Banko prašymu minėti paskolos gavėjai pateikė deklaraciją, joje nurodė pageidaujantys pasirinkti paskolos indeksavimą Šveicarijos franko kursu, nors jiems buvo tinkamai pranešta apie riziką, kylančią dėl paskolos suteikimo užsienio valiuta.

19 Pagal šios sutarties nuostatas paskola išmokama Lenkijos zlotais, o jos likutis ir mėnesiniai mokėjimai apskaičiuojami pagal CHF valiutos pardavimo kursą kartu su banko nustatyta valiutos pardavimo marža. Banko maržos nustatymo metodas minėtoje sutartyje nebuvo nurodytas.

20 Paskolos sutarties 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Bankas suteikia Paskolos gavėjui <…> paskolą Lenkijos zlotais, indeksuojamą [Šveicarijos franko] kursu <…>, o Paskolos gavėjas įsipareigoja panaudoti paskolą pagal Sutarties nuostatas, grąžinti panaudotos paskolos sumą ir palūkanas sutartyje nustatytais terminais ir sumokėti Bankui komisinius, mokesčius, taip pat atlikti kitus sutartyje nustatytus mokėjimus. <…>

Mokėjimo dieną paskolos likutis išreiškiamas ta valiuta, kuria paskola indeksuojama pagal valiutos pirkimo kursą, nurodytą Banko suteikiamų hipoteka užtikrintų paskolų pirkimo ir pardavimo kursų lentelėje, kuri išsamiai aprašyta 17 straipsnyje; paskui valiutos likutis perskaičiuojamas tą dieną į Lenkijos zlotus pagal valiutos, kuria indeksuojama paskola, pardavimo kursą, nurodytą Banko suteikiamų hipoteka užtikrintų paskolų pirkimo ir pardavimo kursų lentelėje, kuri išsamiai aprašyta 17 straipsnyje.“

21 Šios sutarties 7 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Prašyme išmokėti nurodyta paskolos suma išmokama pervedant į šiame prašyme nurodytą banko sąskaitą, atidarytą Lenkijos nacionaliniame banke. Pervedimo diena laikoma paskolos išmokėjimo diena. Kiekvieną kartą suma, išmokėta Lenkijos zlotais, perskaičiuojama į valiutą, kuria indeksuojama paskola, pagal Banko suteikiamų hipoteka užtikrintų paskolų pirkimo ir pardavimo kursą, galiojantį Banko mokėjimo atlikimo dieną.“

22 Minėtos sutarties 10 straipsnio 6 dalis suformuluota taip:

„Kiekviena Paskolos gavėjo įmoka apskaičiuojama pagal valiutos, kuria indeksuojama paskola, pardavimo kursą, nurodytą Banko suteikiamų hipoteka užtikrintų paskolų pirkimo ir pardavimo kursų lentelėje, galiojančioje dieną, kurią Bankas [gavo] lėšas. <…>“

23 Paskolos sutarties 17 straipsnyje nustatyta:

„1. Paskolos išmokėjimo ir grąžinimo sandorio apskaičiavimui taikomi atitinkamai Banko suteikiamų hipoteka užtikrintų paskolų valiutų, kurias siūlo Bankas, pirkimo ir pardavimo kursai, galiojantys sandorio sudarymo dieną.

2. Pirkimo kursai nustatomi kaip vidutiniai [Lenkijos zloto] kursai, nurodyti Lenkijos nacionalinio banko atitinkamų valiutų vidutinių kursų lentelėje, atėmus pirkimo maržą.

3. Pardavimo kursai nustatomi kaip vidutiniai [Lenkijos zloto] kursai, nurodyti Lenkijos nacionalinio banko atitinkamų valiutų vidutinių kursų lentelėje, pridėjus pardavimo maržą.

4. Apskaičiuojant Banko suteikiamų hipoteka užtikrintų paskolų pirkimo ir pardavimo kursus taikomas [Lenkijos zloto] kursas, pateiktas Lenkijos nacionalinio banko atitinkamų valiutų vidutinių kursų lentelėje tą darbo dieną ir pakoreguotas pritaikius Banko pirkimo ir pardavimo maržą.

5. Pirkimo ir pardavimo kursus, atitinkamą darbo dieną taikomus hipoteka užtikrintoms paskoloms, kurios suteikiamos valiutomis, įtrauktomis į pasiūlymą, Bankas nustato ankstesnę darbo dieną po 15 val. ir skelbia banko buveinėje bei savo interneto svetainėje. <…>“

24 2011 m. kovo 7 d. šalys pasirašė šios paskolos sutarties priedą (toliau – priedas); jame, pirma, įtvirtintos nuostatos, kuriose nustatyta *Bank BPH* maržos apskaičiavimo tvarka. Antra, šiame priede buvo numatyta, kad paskolos gavėjai nuo šiol turi teisę grąžinti paskolą pasirinkta indeksavimo valiuta, t. y. Šveicarijos frankais, kurių jie gali įsigyti ir laisvojoje rinkoje.

25 Padidėjus Šveicarijos franko kursui, I.W. ir R.W. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme teigė, kad paskolos indeksavimas Šveicarijos frankais buvo nesąžiningas, ir prašė panaikinti sutartį, grąžinti visas sumas, sumokėtas kaip palūkanas, ir su šia sutartimi susijusias išlaidas.

26 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, sąlygos, susijusios su suteiktos paskolos indeksavimu ir užsienio valiutos kurso, kuriuo galima grąžinti paskolą, nustatymo būdu, yra susijusios su pagrindiniu sutarties dalyku. Kadangi jis mano, kad šios sąlygos buvo suformuluotos suprantama ir aiškia kalba ir kad paskolos gavėjai suprato jų apimtį bei pasekmes (o tai jie raštu patvirtino *Bank BPH*), negalima remtis šių sąlygų nesąžiningumu.

27 Vis dėlto tas pats teismas šias sąlygas laiko nesąžiningomis tiek, kiek jos leidžia *Bank BPH* gauti maržą, susijusią su valiutos pirkimo ir pardavimo sandoriu. Kadangi pirminėje paskolos sutartyje šios maržos nustatymo metodas nebuvo nurodytas, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš to padarė išvadą, kad dėl minėtos maržos atsiranda ryškus disbalansas vartotojo nenaudai.

28 Jo nuomone, nors sutarties nuostatų, susijusių su *Bank BPH* marža užsienio valiutai pirkti ar parduoti, nesąžiningumas išnyko šalims sudarius sutarties priedą, kuriame apibrėžta tokios banko maržos nustatymo tvarka, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, pirma, kiek pirminis šių sąlygų nesąžiningumas gali turėti įtakos indeksavimo sąlygos ar net visos paskolos sutarties galiojimui.

29 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar jis gali neatsižvelgti tik į sutarties sąlygas, susijusias su banko marža, išlaikant indeksavimo sąlygos ir sutarties galiojimą, nors dėl teismo įsikišimo šiuo klausimu pasikeistų šios sąlygos prasmė.

30 Trečia, šis teismas pažymi, kad 2011 m. liepos 29 d. įstatyme nuo šiol įtvirtintos taisyklės, pagal kurias nustatoma užsienio valiuta išreikštų paskolų valiutos perskaičiavimo tvarka. Remdamasis tuo jis daro išvadą, kad tikslas atgrasyti nuo nesąžiningų sąlygų naudojimo nebepateisina nacionalinio teismo, kuris konstatuoja, kad pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytoje sutartyje yra tokių sąlygų, draudimo sušvelninti ar pakeisti nesąžiningą sąlygą, ypač kai tokia išvada gali lemti visos sutarties negaliojimą.

31 Ketvirta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar vartotojo teisė į restituciją, atsiradusi pripažinus nesąžiningą sąlygą negaliojančia, yra neatsiejama nacionalinio teismo sprendimo, kuriuo konstatuojamas šis nesąžiningumas, dalis, ar ją pripažįstant reikia aiškaus vartotojo prašymo vykstant atskiram procesui, kuriam gali būti taikomi senaties terminai.

32 Galiausiai, penkta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl jam galinčios tekti pareigos informuoti vartotoją apimties, nes vartotojui turėtų būti suteikta galimybė nuspręsti, ar jis nori atsisakyti remtis sutarties, kurios viena iš šalių jis yra, sąlygos nesąžiningumu.

33 Tokiomis aplinkybėmis *Sąd Okręgowy w Gdańsku XV Wydział Cywilny* (Gdansko apygardos teismo XV civilinių bylų kolegija, Lenkija) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar <…> Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 ir 2 dalys, siejamos su 4 straipsnio 1 dalimi, 6 straipsnio 1 dalimi ir 7 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinamos taip, kad nacionalinis teismas privalo pripažinti su vartotoju sudarytą sutarties sąlygą nesąžininga (kaip tai suprantama pagal [šios] direktyvos 3 straipsnio 1 dalį) taip pat tuo atveju, kai teismo sprendimo priėmimo momentu dėl šalių priedo forma padarytų sutarties pakeitimų sąlyga buvo pakeista taip, kad ji nebėra nesąžininga, o pirminės redakcijos sąlygą pripažinus nesąžininga gali būti panaikinta (pripažinta negaliojančia) visa sutartis?

2. Ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, siejama su 3 straipsnio 1 dalimi ir 2 dalies antru sakiniu bei 2 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad nacionaliniam teismui leidžiama nustatyti, jog tik kai kurie sutarties sąlygos aspektai, susiję su banko nustatomu valiutos, kuria indeksuojama vartotojui suteikiama paskola, keitimo kursu, yra nesąžiningi (kaip antai pagrindinėje byloje), t. y. panaikinus sąlygą dėl vienašališkai ir neaiškiai banko nustatomos maržos, kuri yra keitimo kurso sudedamoji dalis, ir palikus vienareikšmišką nuostatą dėl centrinio banko (Lenkijos nacionalinio banko) vidutinio kurso, nesant poreikio pakeisti panaikintą turinį jokia teisės nuostata, ir turint omenyje, kad tai padeda atkurti tikrąją pusiausvyrą tarp vartotojo ir pardavėjo ar tiekėjo, nors pakeičia sąlygos dėl vartotojo prievolės įvykdymo esmę vartotojo naudai?

3. Ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, siejama su 7 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinama taip, kad net tuo atveju, kai nacionalinės teisės aktų leidėjas numato priemones, užkertančias kelią nuolat naudoti tokias nesąžiningas sutarties sąlygas, kokios nagrinėjamos pagrindinėje byloje, priimdamas nuostatas, įpareigojančias bankus išsamiai nurodyti valiutų keitimo kurso, pagal kurį apskaičiuojama paskolos suma, įmokų ir palūkanų nustatymo būdus bei [mokėjimo] terminus, mėnesines įmokas (pagrindinę sumą ir palūkanas) ir konvertavimo į paskolos išmokėjimo ar grąžinimo valiutą taisykles, viešasis interesas neleidžia nesąžiningais pripažinti tik kai kurių sutarties sąlygos aspektų taip, kaip aprašyta antrajame klausime?

4. Ar tai, kad sutartis nėra privaloma, kaip nurodyta Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje, panaikinus nesąžiningas sutarties sąlygas, kaip tai suprantama pagal [minėtos] direktyvos 2 straipsnio a punktą, siejamą su 3 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad tai yra sankcija, kuri gali būti konstitutyvinio teismo sprendimo, priimto aiškiai reikalaujant vartotojui, rezultatas, kuris sukelia pasekmes nuo sutarties sudarymo momento, t. y. *ex tunc*, o vartotojo ir pardavėjo ar tiekėjo reikalavimai taikyti restituciją atsiranda nuo sprendimo įsiteisėjimo momento?

5. Ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, siejama su 2010 m. kovo 30 d. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartijos (OL C 83, 2010, p. 389) 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad ji įpareigoja nacionalinį teismą informuoti vartotoją, kuris pateikė reikalavimą pripažinti sutartį negaliojančia dėl nesąžiningų sąlygų panaikinimo, apie tokio sprendimo teisines pasekmes, įskaitant galimus pardavėjo ar tiekėjo (banko) reikalavimus taikyti restituciją, net jeigu jie nebuvo pareikšti šioje byloje, ir apie tuos reikalavimus, kurių pagrįstumas nėra aiškiai nustatytas, net ir tuo atveju, jei vartotojui atstovauja profesionalus atstovas?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

34 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas turi pripažinti pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, net jeigu šiai sąlygai įtakos turintis trūkumas buvo pašalintas šioms šalims sudarius sutarties priedą, ir kad pirminės sąlygos redakcijos pripažinimas nesąžininga gali lemti sutarties negaliojimą.

Dėl priimtinumo

35 I.W. ir R.W. teigia, kad šis klausimas yra nepriimtinas, nes nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodytos faktinės aplinkybės neatitinka pagrindinės bylos faktinių aplinkybių tikrumo. Konkrečiai kalbant, jie ginčija tai, kad sutarties priedas leido ištaisyti nesąžiningą pirminę indeksavimo sąlygą, nes visas indeksavimo mechanizmas buvo nesąžiningas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klaidingai mano, kad nesąžiningas yra tik sąlygos aspektas dėl *Bank BPH* maržos, susijusios su valiutos keitimo sandoriais.

36 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, jog pagal Civilinio kodekso 385^1 straipsnio 1 ir 3 dalis pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties sąlygos dėl paskolos sumos indeksavimo ir sąlygos dėl valiutos kursų nustatymo taisyklių yra susijusios su pagrindiniu sutarties dalyku, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 4 straipsnio 2 dalį. Be to, pasak šio teismo, tik atskiri sąlygų dėl indeksavimo mechanizmo, susijusio su banko marža, aspektai nebuvo suformuluoti aiškiai ir suprantamai. Taigi jis padarė išvadą, kad kiti sąlygų aspektai, susiję su indeksavimo mechanizmu, yra sąžiningi.

37 Reikia priminti, kad vykstant SESV 267 straipsnyje numatytai procedūrai, pagrįstai aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo jurisdikcijos atskyrimu, pagrindinėje byloje nagrinėjamų faktinių aplinkybių konstatavimas bei vertinimas ir nacionalinės teisės aiškinimas bei taikymas priklauso tik nacionalinio teismo jurisdikcijai (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Raiffeisen Bank ir BRD Groupe Société Générale*, C-698/18 ir C-699/18, EU:C:2020:537, 46 punktas).

38 Taigi Teisingumo Teismas yra saistomas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo konstatuotų ir įvertintų faktinių aplinkybių, todėl I.W. ir R.W. negali jų ginčyti nagrinėjant šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

39 Be to, nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės išaiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytus teisinius ir faktinius pagrindus, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą, tik jeigu akivaizdu, kad prašymas išaiškinti Sąjungos teisę visiškai nesusijęs su nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi informacijos apie faktines ir teisines aplinkybes, būtinos tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2019 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *Lovasné Tóth*, C-34/18, EU:C:2019:764, 40 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

40 Kadangi nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas apibrėžė teisines ir faktines aplinkybes, leidžiančias Teisingumo Teismui atsakyti į pirmąjį klausimą, o Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti šių aplinkybių tikslumo, reikia konstatuoti, kad šis klausimas yra priimtinas.

41 Šiomis aplinkybėmis reikia atsakyti į pirmąjį prejudicinį klausimą.

Dėl esmės

42 Reikia priminti, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį valstybės narės nustato, kad sutartyje, kurią pardavėjas ar tiekėjas sudaro su vartotoju, naudojamos nesąžiningos sąlygos nacionalinės teisės aktuose nustatytomis sąlygomis nebūtų privalomos vartotojui (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 22 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

43 Taigi nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš esmės turi būti laikoma niekada neegzistavusia, todėl ji negali daryti poveikio vartotojui (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 23 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

44 Vadinasi, pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai privalo netaikyti nesąžiningų sutarties sąlygų, kad jos nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, nebent šis tam prieštarauja (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija ir 2020 m. lapkričio 25 d. Sprendimo *Banca B.*, C-269/19, EU:C:2020:954, 29 punktas).

45 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, sutarties pakeitimas pasirašius priedą, dėl kurio buvo pakeistos pirminės indeksavimo sąlygos, leido pašalinti trūkumą, kuris joms turėjo poveikį, ir atkūrė banko bei vartotojų pareigų ir teisių pusiausvyrą. Taigi pirminės redakcijos indeksavimo sąlygos nebebuvo privalomos paskolos sutarties šalims nuo sutarties priedo pasirašymo.

46 Šiomis aplinkybėmis reikia pažymėti, kad vartotojo teisė į veiksmingą apsaugą apima galimybę atsisakyti ginti savo teises, todėl tam tikrais atvejais turi būti atsižvelgiama į vartotojo išreikštą valią, kai šis, nors ir žino, kad nesąžininga sąlyga neprivaloma, nurodo, jog prieštarauja tam, kad į ją nebūtų atsižvelgta, ir taip laisva valia ir būdamas informuotas sutinka su aptariama sąlyga (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 25 punktas).

47 Iš tiesų pagal Direktyvą 93/13 nėra privaloma laikytis joje nustatytos vartotojų apsaugos nuo pardavėjų ar tiekėjų taikomų nesąžiningų sąlygų sistemos. Todėl, jeigu vartotojas pageidauja nesiremti šia apsaugos sistema, ji netaikoma (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 26 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

48 Analogiškai vartotojas gali atsisakyti remtis sąlygos nesąžiningumu, kai sudaryta novacijos sutartis, pagal kurią šis atsisako, kad jam būtų taikomi dėl tokios sąlygos pripažinimo nesąžininga kylantys padariniai, su sąlyga, kad vartotojas tai padaro laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas (2020 m. liepos 9 d. Sprendimo *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 28 punktas).

49 Iš to, kas išdėstyta, darytina išvada, kad pagal Direktyvą 93/13 numatyta sistema negali kliudyti sutarties šalims ištaisyti sutartyje įtvirtintos nesąžiningos sąlygos, pakeičiant ją sutartiniu būdu, jeigu, pirma, vartotojo atsisakymas remtis nesąžiningumu grindžiamas laisva valia ir vartotojui esant pakankamai informuotam ir, antra, pati nauja keičianti sąlyga nėra nesąžininga, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

50 Jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nuspręstų, kad nagrinėjamu atveju vartotojai nežinojo apie tokio atsisakymo teisines pasekmes, reikėtų priminti, kaip nurodyta šio sprendimo 43 punkte, kad nesąžininga pripažinta sutarties sąlyga iš principo turi būti laikoma niekuomet neegzistavusia, todėl ji negali sukurti padarinių vartotojui ir atitinkamai lemia vartotojo faktinės ir teisinės situacijos, kurioje jis būtų, jeigu nebūtų minėtos sąlygos, atkūrimą (2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 41 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

51 Nacionalinio teismo pareiga netaikyti nesąžiningos sutarties sąlygos, pagal kurią privaloma mokėti sumas, kurios, kaip vėliau paaiškėja, yra nepagrįstos, iš principo reiškia atitinkamą restitucinį poveikį šių sumų atžvilgiu (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 62 punktas).

52 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi atkurti padėtį, kurioje būtų buvę I.W. ir R.W., jei nebūtų pirminės sąlygos, kurią jis pripažįsta esant nesąžiningą.

53 Dėl nesąžiningų sutartinių sąlygų nustatymo poveikio atitinkamos sutarties galiojimui visų pirma svarbu pabrėžti, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį *in fine* „sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų“.

54 Be to, remiantis suformuota Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal Direktyvą 93/13 nereikalaujama, kad nacionalinis teismas netaikytų ir kitų sąlygų, kurios nebuvo pripažintos nesąžiningomis. Iš tikrųjų reikia priminti, kad šios direktyvos tikslas – apsaugoti vartotoją ir atkurti pusiausvyrą tarp šalių, netaikant nesąžiningomis laikomų sąlygų, iš esmės išsaugant kitų atitinkamos sutarties sąlygų galiojimą (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Banco Santander ir Escobedo Cortés*, C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643, 75 punktas).

55 Šiuo klausimu pažymėtina, kad Sąjungos teisės aktų leidėjo minėta direktyva siekiamas tikslas nėra panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų (2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 31 punktas).

56 Galiausiai, kalbant apie kriterijus, kurie leidžia įvertinti, ar sutartis gali iš tiesų likti galioti be nesąžiningų sąlygų, reikia priminti, kad ir Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies tekstas, ir ekonominės veiklos teisinio saugumo reikalavimai patvirtina šios nuostatos objektyvų vertinimą, t. y. vienos iš sutarties šalių padėtis neturi būti laikoma lemiamu kriterijumi sprendžiant dėl sutarties likimo (žr. 2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 32 punktą).

57 Taigi vertindamas klausimą, ar atitinkama sutartis, kurioje numatyta viena arba kelios nesąžiningos sąlygos, gali likti galioti be šių sąlygų, bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas negali remtis tik galbūt vartotojui palankesniu visos šios sutarties panaikinimo pobūdžiu (2012 m. kovo 15 d. Sprendimo *Pereničová ir Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 33 punktas).

58 Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad sudarydamos sutarties priedą šalys pašalino trūkumą, kuris turėjo poveikį pirminėms nesąžiningoms sąlygoms, ir atkūrė iš sutarties kylančių šių šalių pareigų ir teisių pusiausvyrą.

59 Direktyvos 93/13 tikslai, priminti šio sprendimo 54 punkte, yra visiškai įgyvendinti, jeigu atkuriama teisinė ir faktinė situacija, kurioje vartotojas būtų buvęs nesant nesąžiningos sąlygos, o sutarties trūkumas pašalintas šalims sudarius sutarties priedą, su sąlyga, kad sudarant šį priedą toks vartotojas buvo informuotas apie tai, kad ši sąlyga neprivaloma, ir apie iš jos kylančias pasekmes.

60 Taigi iš Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies nematyti, kad tuo atveju, kai vartotojas atsisako remtis nesąžiningumu laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas, atitinkamos sutarties pirminių sąlygų pripažinimas nesąžiningomis lemtų sutarties, iš dalies pakeistos priedu, panaikinimą, net jei, pirma, panaikinus šias sąlygas būtų panaikinta visa iš pradžių sudaryta sutartis ir, antra, toks sutarties pripažinimas negaliojančia būtų naudingas vartotojui.

61 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti: Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas turi pripažinti pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, net jeigu ji buvo iš dalies pakeista šalių susitarimu. Toks pripažinimas reiškia, kad reikia atkurti padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, kuri buvo pripažinta nesąžininga, išskyrus atvejus, kai vartotojas, pakeisdamas minėtą

nesąžiningą sąlygą, laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas atsisakė tokio padėties atkūrimo, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas. Vis dėlto iš šios nuostatos nematyti, kad pripažinus, jog pirminė sąlyga yra nesąžininga, sutartis iš principo būtų panaikinta, nes šios sąlygos pakeitimas leido atkurti iš sutarties kylančių šių šalių pareigų bei teisių pusiausvyrą ir pašalinti su ja susijusį trūkumą.

Dėl antrojo ir trečiojo prejudicinių klausimų

62 Antruoju ir trečiuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama nacionaliniam teismui panaikinti tik nesąžiningą pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos aspektą, ypač kai šia direktyva siekiamas atgrasomasis tikslas užtikrinamas nacionalinės teisės nuostatomis, reglamentuojančiomis tokios sąlygos naudojimą.

63 Pirmiausia reikia pažymėti, kad I.W. ir R.W. ginčija trečiojo klausimo priimtinumą, nes šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo išaiškinti nacionalinę teisę.

64 Šiuo klausimu reikia priminti, kad, remiantis šio sprendimo 37 punkte nurodyta jurisprudencija, vykstant SESV 267 straipsnyje numatytam procesui, pagrįstam aiškiu nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo jurisdikcijos atskyrimu, pagrindinėje byloje nagrinėjamų faktinių aplinkybių konstatavimas, vertinimas ir nacionalinės teisės aiškinimas bei taikymas priklauso tik nacionalinio teismo jurisdikcijai. Taigi, kai pateiktas klausimas yra susijęs su Sąjungos teisės išaiškinimu, Teisingumo Teismas iš esmės privalo priimti sprendimą.

65 Kadangi trečiasis klausimas susijęs su Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies ir 7 straipsnio 1 dalies išaiškinimu, Teisingumo Teismas turi jurisdikciją jį nagrinėti.

66 Reikia priminti, kad pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nesąžiningą sutarties sąlygą nagrinėjantis nacionalinis teismas privalo jos netaikyti tam, kad ji nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, tačiau jis negali iš esmės pakeisti jos turinio. Iš tiesų ši sutartis iš esmės turi išlikti be jokių kitų pakeitimų, išskyrus tuos, kurių atsiranda dėl nesąžiningų sąlygų panaikinimo, kiek pagal vidaus teisės normas toks sutarties tęstinumas yra teisiškai įmanomas (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Banco Santander ir Escobedo Cortés*, C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643, 73 punktas).

67 Taigi, jei pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytoje sutartyje esančią nesąžiningą sąlygą nacionalinis teismas pripažįsta negaliojančia, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad pagal ją draudžiama nacionaliniam teismui papildyti šią sutartį, pakeičiant tos sąlygos turinį (2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 53 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

68 Jei nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų turinį, tokia galimybė galėtų kliudyti siekti Direktyvos 93/13 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslo. Ši galimybė padėtų panaikinti atgrasomąjį poveikį, kurį pardavėjams ar tiekėjams sukuria visiškas tokių nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas, žinodami, kad, net jas pripažinus negaliojančiomis, sutartis tiek, kiek būtina, galėtų būti pakeista nacionalinio teismo, ir taip būtų užtikrinti šių pardavėjų ar tiekėjų interesai (2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

69 Nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamos hipoteka užtikrintos paskolos indeksavimo sąlygos aspekto, susijusio su banko marža, panaikinimas nelemia jokios spragos, dėl kurios jis turėtų imtis aktyvių veiksmų. Vis dėlto jis pabrėžia, kad šis panaikinimas pakeičia pirminės formuluotės sąlygos esmę.

70 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad pagal Direktyvos 93/13 nuostatas draudžiama palikti iš dalies galioti nesąžininga pripažintą sąlygą, panaikinant aspektus, dėl kurių ji tampa nesąžininga, jei dėl tokio panaikinimo pakeičiamas minėtos sąlygos turinys ir daroma įtaka jos esmei (2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Abanca Corporación Bancaria ir Bankia*, C-70/17 ir C-179/17, EU:C:2019:250, 64 punktas).

71 Nacionalinis teismas galėtų panaikinti pagrindinėje byloje nagrinėjamos hipoteka užtikrintos paskolos indeksavimo sąlygos aspektą, susijusį su *Bank BPH* marža, tik tuo atveju, jeigu jis būtų atskiras nuo kitų sutarties sąlygų sutartinis įpareigojimas, kurio nesąžiningumą būtų galima įvertinti individualiai.

72 Pagal Direktyvą 93/13 nereikalaujama, kad nacionalinis teismas netaikytų ir kitų sąlygų, kurios nebuvo pripažintos nesąžiningomis; šia direktyva teisės aktų leidėjo siekiamas tikslas – apsaugoti vartotoją ir atkurti pusiausvyrą tarp šalių, netaikant nesąžiningomis laikomų sąlygų, iš esmės išsaugant kitų atitinkamos sutarties sąlygų galiojimą (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Banco Santander ir Escobedo Cortés*, C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643, 75 punktas).

73 Taigi dėl paskolos sutarties sąlygų, susijusių su atitinkamai įprastomis palūkanomis ir delspinigiais, Teisingumo Teismas nusprendė, kad paskolos sutarties sąlygos, nustatančios delspinigių normą, panaikinimas dėl jos nesąžiningumo nereiškia, kad dėl to taip pat reikia netaikyti arba panaikinti šios sutarties sąlygas, nustatančias įprastų palūkanų normą, juo labiau kad šias skirtingas sąlygas reikia aiškiai atskirti (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Banco Santander ir Escobedo Cortés*, C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643, 76 punktas).

74 Šie argumentai taikomi neatsižvelgiant į tai, kaip yra suformuluotos sutarties sąlygos, kuriose nustatyti delspinigiai ir įprastos palūkanos. Tai taikytina ne tik tada, kai sąlyga, kurioje nustatomi delspinigiai, skiriasi nuo tos, kurioje nustatoma įprasta palūkanų norma, bet ir tada, kai delspinigių norma išreiškiama kaip tam tikru skaičiumi procentinių punktų padidinta įprastų palūkanų norma. Pastaruoju atveju šis padidinimas laikytinas nesąžininga sąlyga, todėl pagal Direktyvą 93/13 neturi būti taikomas (2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimo *Banco Santander ir Escobedo Cortés*, C-96/16 ir C-94/17, EU:C:2018:643, 77 punktas).

75 Be to, nacionaliniam teismui išimties tvarka suteiktos galimybės panaikinti pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos nesąžiningą aspektą negali paneigti nacionalinės nuostatos, kuriomis reglamentuojant tokios sąlygos naudojimą užtikrinamas šia direktyva siekiamas atgrasomasis tikslas, primintas šio sprendimo 68 punkte.

76 Nagrinėjamu atveju iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad nuo tada, kai buvo priimtas 2011 m. liepos 29 d. įstatymas, o tai įvyko po sutarties ir pagrindinėje byloje nagrinėjamo sutarties priedo sudarymo, bankai nebegali naudoti tokios indeksavimo sąlygos, kaip nurodyta šioje byloje. Remiantis šio įstatymo nuostatomis, užsienio valiuta išreikštos paskolos sutartyje nuo šiol turi būti nurodyta informacija apie valiutos keitimo kurso nustatymo tvarką ir datas, kuriomis remiantis apskaičiuojama paskolos suma ir mėnesinės įmokos, taip pat valiutos perskaičiavimo taisyklės.

77 Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad nors pagal Direktyvos 93/13 7 straipsnio 1 dalį netrukdoma, kad valstybės narės nutrauktų nesąžiningų sąlygų naudojimą pardavėjų ar tiekėjų ir vartotojų sudarytose sutartyse, priimdamos teisės aktą, teisės aktų leidėjas šiomis aplinkybėmis turi laikytis reikalavimų, išplaukiančių pagal šios direktyvos 6 straipsnio 1 dalį (2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 42 punktas).

78 Iš tikrųjų tai, kad tam tikra sutarties sąlyga pagal nacionalinės teisės aktą pripažinta nesąžininga ar negaliojančia ir pakeista nauja sąlyga, negali sumažinti vartotojams garantuojamos apsaugos, apie kurią priminta šio sprendimo 54 punkte (pagal analogiją žr. 2019 m. kovo 14 d. Sprendimo *Dunai*, C-118/17, EU:C:2019:207, 43 punktą).

79 Šiomis aplinkybėmis teisės aktų leidėjo priimtos nuostatos, kuriomis reglamentuojamas sutarties sąlygos naudojimas ir kurios padeda užtikrinti Direktyva 93/13 siekiamą atgrasomąjį poveikį, kiek tai susiję su pardavėjų ar tiekėjų elgesiu, nepažeidžia pagal šią direktyvą vartotojui suteiktų teisių.

80 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į antrąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad, pirma, pagal jas nedraudžiama nacionaliniam teismui panaikinti tik nesąžiningo pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos aspekto, jei šia direktyva siekiamas atgrasomasis tikslas yra užtikrinamas nacionalinės teisės nuostatomis, reglamentuojančiomis tokios sąlygos naudojimą, su sąlyga, kad šis aspektas yra atskiras sutartinis įpareigojimas, kurio nesąžiningumas gali būti nagrinėjamas individualiai. Antra, pagal šias nuostatas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui draudžiama panaikinti tik nesąžiningą pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos aspektą, jei dėl tokio panaikinimo būtų pakeistas minėtos sąlygos turinys, darant poveikį jos esmei, o tai turi patikrinti šis teismas.

Dėl ketvirtojo klausimo

81 Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties pripažinimas negaliojančia dėl to, kad šios sutarties sąlyga nesąžininga, yra šioje direktyvoje numatyta sankcija, kylanti iš teismo sprendimo, priimto aiškiu vartotojo prašymu, ir dėl jos vartotojas įgyja teisę susigrąžinti pardavėjo ar tiekėjo nepagrįstai gautas sumas, ar ji taikoma *ipso jure*, nepriklausomai nuo minėto vartotojo valios.

82 Šiuo klausimu reikia priminti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog nesąžiningos sąlygos, naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar paslaugos teikėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nebūtų privalomos vartotojui ir kad sutartis ir toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei tolesnis sutarties vykdymas yra galimas panaikinus nesąžiningas sąlygas.

83 Šia nuostata, visų pirma jos sakinio antra dalimi, siekiama ne panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų, bet formalią pusiausvyrą tarp kontrahentų teisių ir pareigų pakeisti realia pusiausvyra, galinčia atkurti kontrahentų lygybę, pažymint, kad atitinkama sutartis iš principo turi būti vykdoma be jokio kito pakeitimo, išskyrus pakeitimus, susijusius su nesąžiningų sąlygų panaikinimu. Jei pastaroji sąlyga tenkinama, nagrinėjama sutartis pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį gali būti toliau taikoma, jei, remiantis vidaus teisės normomis, toks sutarties tolesnis vykdymas be nesąžiningų sąlygų yra teisiškai įmanomas, o tai reikia objektyviai patikrinti (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 39 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

84 Iš to matyti, kad pačioje Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies sakinio antroje dalyje nėra įtvirtintų kriterijų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti galimybę toliau vykdyti sutartį be nesąžiningų sąlygų, o tai padaryti, laikantis Sąjungos teisės, paliekama nacionalinei teisei. Taigi valstybės narės turi nacionalinėje teisėje nustatyti tvarką, pagal kurią konstatuojamas sutartyje įtvirtintos sąlygos nesąžiningumas ir sukonkretinami šio konstatavimo padariniai. Bet kuriuo atveju toks konstatavimas turi leisti atkurti teisinę ir faktinę situaciją, kurioje būtų vartotojas, jei nebūtų šios nesąžiningos sąlygos (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 66 punktas).

85 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad, pirma, nors nacionalinis teismas mano, jog pagal atitinkamas savo vidaus teisės nuostatas sutarties tolesnis vykdymas be joje esančių nesąžiningų sąlygų yra neįmanomas, Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis iš esmės nedraudžia pripažinti ją negaliojančia (žr. 2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 43 punktą).

86 Taigi sutarties, kurios viena iš sąlygų buvo pripažinta nesąžininga, pripažinimas negaliojančia negali būti laikomas Direktyvoje 93/13 numatyta sankcija.

87 Be to, dėl senaties terminų Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad teisinio saugumo sumetimais nustatomi protingi naikinamieji terminai ieškiniui pareikšti yra suderinami su Sąjungos teise (2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 69 punktas).

88 Antra, klausimas, nuo kurio momento pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties pripažinimas negaliojančia sukelia pasekmių, priklauso tik nuo nacionalinės teisės, su sąlyga, kad užtikrinama vartotojams pagal Direktyvos 93/13 nuostatas garantuojama apsauga.

89 Trečia, pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties pripažinimas negaliojančia negali priklausyti nuo aiškaus vartotojų prašymo; tai priklauso nuo to, ar nacionalinis teismas objektyviai taiko pagal nacionalinę teisę nustatytus kriterijus.

90 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į ketvirtąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad teismo pripažintos nesąžininga sąlygos pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytoje sutartyje pasekmės patenka į nacionalinės teisės nuostatų taikymo sritį, nes klausimą dėl tokios sutarties tolesnio galiojimo *ex officio* turi vertinti nacionalinis teismas, remdamasis objektyviu požiūriu į šias nuostatas.

Dėl penktojo klausimo

91 Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį, siejamą su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsniu, reikia aiškinti taip, kad nacionalinis teismas, pripažinęs pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, privalo informuoti vartotoją apie teisines pasekmes, kurių gali sukelti tokios sutarties panaikinimas, nepriklausomai nuo to, ar vartotojui atstovauja profesionalus atstovas.

92 Šiuo klausimu iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad nacionalinis teismas, kuris konstatavo sąlygos nesąžiningumą ir atitinkamai privalo remtis iš to kylančiomis teisinėmis pasekmėmis, turi laikytis ir reikalavimų, susijusių su veiksminga teismine teisių, kurias teisės subjektai kildina iš Sąjungos teisės, gynyba, kuri užtikrinama pagal Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį. Vienas iš šių reikalavimų – rungimosi principas, kuris yra teisės į gynybą dalis ir kurio nacionalinis teismas privalo laikytis, ypač tuo atveju, kai sprendžia ginčą, remdamasis *ex officio* iškeltu pagrindu (žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimo *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, 29 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

93 Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad jeigu remdamasis faktinėmis ir teisinėmis aplinkybėmis, kurios nacionaliniam teismui žinomos, šis teismas nustato, jog sutarties sąlyga patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, ir konstatuoja, kad ši sąlyga nesąžininga, paprastai jis turi apie tai informuoti bylos šalis ir prašyti jų, laikantis rungimosi principo ir šiuo atžvilgiu nacionalinės teisės procesinėse normose numatytos formos, pateikti savo poziciją (žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimo *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, 31 punktą).

94 Taigi, kadangi minėta apsaugos nuo nesąžiningų sąlygų sistema netaikoma, jei vartotojas tam prieštarauja, šis vartotojas *a fortiori* turi turėti teisę prieštarauti, kad taikant tą pačią sistemą jis būtų saugomas nuo žalingų pasekmių, kurių gali sukelti visos sutarties pripažinimas negaliojančia, jei nenori remtis šia apsauga (žr. 2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 55 punktą).

95 Šiomis aplinkybėmis, nacionaliniam teismui informavus vartotoją, šis gali nesiremti tuo, kad sąlyga yra nesąžininga ir neprivaloma, taip duodamas laisvą ir pakankamai informacija pagrįstą sutikimą dėl nagrinėjamos sąlygos taikymo (2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, 66 punktas).

96 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad informacija, kurią nacionalinis teismas gali turėti pagal nacionalines procesines normas, yra dar svarbesnė, nes leidžia vartotojui nuspręsti, ar nori atsisakyti jam pagal Direktyvą 93/13 garantuojamos apsaugos.

97 Tam, kad vartotojas galėtų laisva valia duoti aiškų sutikimą, nacionalinis teismas, remdamasis nacionalinėmis procesinėmis normomis ir atsižvelgdamas į teisingumo civilinėse bylose principą, turi objektyviai ir išsamiai nurodyti šalims teisines pasekmes, kurių gali kilti panaikinus nesąžiningą sąlygą, nepriklausomai nuo to, ar joms atstovauja profesionalus atstovas.

98 Tokia informacija ypač svarbi tuo atveju, kai nesąžiningos sąlygos netaikymas gali lemti visos sutarties pripažinimą negaliojančia, nes vartotojui gali būti pateikti reikalavimai taikyti restituciją, kaip pagrindinėje byloje svarsto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

99 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į penktąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, siejama su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas, pripažinęs pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, pagal nacionalines procesines normas ir įvykus rungimosi principu grindžiamam ginčui privalo informuoti vartotoją apie teisines pasekmes, kurių gali kilti panaikinus tokią sutartį, nepriklausomai nuo to, ar vartotojui atstovauja profesionalus atstovas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

100 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (septintoji kolegija) nusprendžia:

1. **1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas turi pripažinti pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, net jeigu ji buvo iš dalies pakeista šalių susitarimu. Toks pripažinimas reiškia, kad reikia atkurti padėtį, kurioje būtų atsidūręs vartotojas, jei nebūtų buvę šios sąlygos, kuri buvo pripažinta nesąžininga, išskyrus atvejus, kai vartotojas, pakeisdamas minėtą nesąžiningą sąlygą, laisva valia ir būdamas pakankamai informuotas atsisakė tokio padėties atkūrimo, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas. Vis dėlto iš šios nuostatos nematyti, kad pripažinus, jog pirminė sąlyga buvo nesąžininga, sutartis iš principo būtų buvusi panaikinta, nes šios sąlygos pakeitimas leido atkurti iš sutarties kylančių šių šalių pareigų bei teisių pusiausvyrą ir pašalinti su ja susijusį trūkumą.**

2. **Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis ir 7 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinamos taip, kad, pirma, pagal jas nedraudžiama nacionaliniam teismui panaikinti tik nesąžiningo pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos aspekto, jei šia direktyva siekiamas atgrasomasis tikslas užtikrinamas nacionalinės teisės nuostatomis, reglamentuojančiomis tokios sąlygos naudojimą, su sąlyga, kad šis aspektas yra atskiras sutartinis įpareigojimas, kurio nesąžiningumas gali būti nagrinėjamas individualiai. Antra, šiomis nuostatomis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui draudžiama panaikinti tik nesąžiningą pardavėjo ar tiekėjo ir vartotojo sudarytos sutarties sąlygos aspektą, jei dėl tokio panaikinimo minėtos sąlygos turinys būtų pakeistas, darant poveikį jos esmei, o tai turi patikrinti šis teismas.**

3. **Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad teismo pripažintos nesąžininga sąlygos pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytoje sutartyje pasekmės patenka į nacionalinės teisės nuostatų taikymo sritį, nes klausimą dėl tokios sutarties tolesnio galiojimo *ex officio* turi vertinti nacionalinis teismas, remdamasis objektyviu požiūriu pagal šias nuostatas.**

4. **Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis, siejama su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinama taip, kad nacionalinis teismas, pripažinęs pardavėjo ar tiekėjo su vartotoju sudarytos sutarties sąlygą nesąžininga, pagal nacionalines procesines normas ir įvykus rungimosi principu grindžiamam ginčui privalo informuoti vartotoją apie teisines pasekmes, kurių gali kilti panaikinus tokią sutartį, nepriklausomai nuo to, ar vartotojui atstovauja profesionalus atstovas.**

Parašai.